

Pozsony, január 3-án.

VASÁRNAP
A
„Nyugatmagyarországi Híradó“
SZÉPIRODALMI HETI MELLÉKLETE.
1892. 1. SZ.

A kaczer.

Álom.

Irta: Pierre Loti.

Szeretnék olyan sajátos nyelvet ismerni, a melyen le lehetne írni álmaim látományait. Ha a rendes szavakkal kísérlem meg, csak nehézkes, zavaros elbeszélést alkotok, melyen át az olvasók bizonyosan nem látnak semmit. Egyedül csak én tudom még e találmokra felhalmazott szók mögött a mérhetetlen mélységet felfedezni.

Ugy látszik, hogy még a leghosszabb álmok is csak rendkívül rövid ideig tartanak, addig a néhány futó pillanatig, míg a szellem az alvás és ébrenlét között ingadozik, de tévutra vezet gyorsaságuk, melylyel változatos csodáik egymást követik; miután annyit láttunk, azt hisszük, hogy egész éjjel álmodtunk, pedig az álom alig tartott egy percig.

* * *

A látomány, melyet el akarok beszélni, a valóságban talán nem tartott pár pillanatnál tovább, mert még álomban is nagyon rövidnek tetszett.

Az első kép megszakításokkal, kétszer-háromszor nyert világítást, mintha egy transzparens mögött kis időközökben egy lámpa világa fellobbanna.

Először egy bizonytalan, elnyuló fény vonja magára figyelmemet az álom küszöbén, míg szellemem az éjből s a nem-létekből kibontakozik.

Azután a világosság napsugárrá válik, mely a nyitott ablakon özönlik be, s elnyúl a padozaton. Ugyanakkor felizgatott figyelmem egyszerre nyugtalanná lesz: valami bizonytalan, ismeretlen visszaemlékezés, valami sejtelmenek gyors, villámszerű előérzete zavarja fel lelkemet egész mélyéig.

Minden tisztább kezd lenni: ez a lemenő nap sugara, mely egy kertre nyíló ablakon jön be: — egy délvidéki kert, melyet ismertem, a nélkül, hogy valaha láttam volna. A padozatra vetett fénylő világosságba egy növény árnyéka vetődik kívülről s könnyedén inog. — egy banán árnyéka.

Most már az aránylag sötétebb részek is megvilágosodnak — a félhomályban a tárgyak körvonalai tisztán kiemelkednek. — s én mindezt kimondhatatlan borzalommal látom.

Pedig minden rendkívül egyszerű; egy kis fából épült ház szobája valamelyik gyarmaton, szalmabutorával. Egy asztalkán a XV. Lajos korából való óra áll, melynek ingája alig észrevehetően mozog. De mindezt már látam valahol és tudom, hogy képtelen vagyok visszaemlékezni rá: hol? Emlékezetem aggódva vergődik ez eléje kifeszített sötét fátyol megett, mely megakadályozza, hogy pillantásom az ismeretlen, mély homályba behatolhasson.

. . . Igen, este van, és ez a lenyugvó nap aranyos sugara; a XV. Lajos

korabeli óra mutatója hatot mutat. . . Hat óra, de az örökkévalóság örvényébe örökre elsüllyedt, melyik nap hatodik órája, melyik távoli, eltűnt év estéje?

A székek is olyan régi divatuak. Az egyikre egy széles, fehér szalmakalap van dobva, milyen több mint száz évvel ezelőtt volt divatos. Szemeim megakadnak rajta, s a megmagyarázhatatlan borzalom még jobban erőt vesz rajtam. . . A világosság mindjobban hanyatlik, csak a közönséges álmok zavaros homálya marad. . . Nem értem, nem tudom miként, de értem, hogy valamikor otthon voltam e házban és belső életében, a régi gyarmatok elhagyott melankolikus életében, mikor a távolság nagyobb, a tengerek ismeretlenebbek voltak.

És mialatt ezt a női kalapot nézem, mely lassankint mindjobban elvész a szürke esthomályban a többi tárgyakkal együtt, egy visszaemlékezésem támad, mely nem a sajátom, nem kelhetett saját agyamban: „Tehát ő már hazajött.”

És csakugyan ő belépett be mögöttem, a nélkül hogy meghallottam volna lépteit; ő volt, ki a szoba mélyében megállt, hova nem hatott el a nap visszfénye; ő volt, e bizonytalan megjelenés, mint szürke árnyékra sötét színekkel rajzolt vázlat.

Ő volt; fiatal kréolnő, hajadon fővel, melyen sötét hajfürtjei ó-divatu módon göndörödtek; szép ragyogó szemeivel, mintha beszélni akart volna, arczán a megható zavar és gyermeces nyíltság vegyülékével; talán nem tökéletes szépség, de a tökéletes báj . . . és végre is ő volt! — ez a szó, melyet önmagában is oly kimondhatatlan édes kiejteni; ez a szó, mely abban az értelemben a hogy én éreztem, magában foglalja az életet, a kifejthetlent, a végtelent.

Ha azt mondanám, hogy megismerem, nagyon közönséges és gyenge kifejezést használnék; sokkal több volt ez; egész lényem, ismeretlen mély erőttől hajtva, feléje rohant, de ez a mozdulat oly nehéz, oly borzasztóan elnyomott volt, mintha valaki lehetetlen erőfeszítéssel saját életét, saját lélegzetét akarná visszakapni miután éveket és éveket töltött egy koporsó födele alatt.

* * *

Rendesen, ha nagyon erős érzelmek jelentkeznek az álomban, elszakadnak finom szálai, mindennek vége — felébredünk. Az eltépett fátyol még egy pillanatig lebeg, s aztán annál hamarabb eltűnik, minél jobban igyekszik szellemünk visszatartani: — eltűnik, mint egy szétépett pókháló, melyet a szél elvisz az utólérhetetlen messzeségbe, s hiába futunk utána.

De nem, ez egyszer nem ébredtem

fel, és az álom mindjobban elhalává nyodva, elhaló lassuságból folyt tovább

Egy percig egymás előtt állva maradtunk mozdulatlanul, valamely sötét tehetetlenség befolyása, hevesen visszatérő emlékeink nyomása alatt; hangunk elakadt, csaknem gondolat nélkül tekintettünk bizonytalan árnyakként egymás szemébe, meglepetten, édes borzalommal. . . Aztán szemeink elhomályosodtak, még bizonytalanabb alakokká váltunk, kik önkénytelenül jelentéktelen dolgokkal bibelődnek. A világosság mindig jobban hanyatlott, már alig lehetett látni. . . Ő kiment és én követtem egy nagy, fehérre meszelt szobába, melyen alig volt néhány egyszerű butor — mint a kivándorlók lakásaiban rendesen.

Egy másik asszony, egy másik árnyalak kreol öltözetben várt reánk, — öregebb volt s erre is azonnal ráismertem: hasonlított hozzá, — az anyja volt; — felemelkedett beléptünkre, s mind a hárman kimentünk, a nélkül, hogy megegyeztünk volna, mintha régi szokásnak engedelmesskednénk. . .

Istenem, mennyi szó, mennyi mondat kell, hogy nagy nehezen kifejezhessem azt, mi zaj és időzés nélkül ment végbe, ez árnyszerű, áttetsző alakok közt, kik élet nélkül mozogtak folyton növekvő sötétségben, mely szintelenebb s zavarosabb volt mint az éjszakáé.

Mindhárman kimentünk a szürkületben egy szomorú, nagyon szomorú utcácskára, melyet alacsony házak szegélyeztek, nagy fáktól árnyékolva; a távolban a tengert lehetett sejteni bizonytalanul; a hazátlanságot, a száműzöttséget csak Martinigul vagy Reunion utcáinak lakói érezhették így, az elmúlt századokban, de hiányzott a való élénk világítása. Mindent abban a félhomályban láttunk, a melyben a halottak laktak. Nagy madarak kerengtek az ólomszínű ég alatt; daczára a sötétségnek, tudtam, hogy csak a naplementét követő óra az, melyben elég világos szokott lenni; tudtam, hogy a folyton sűrűsödő homályban, mely nem az éjjet jelezte, rendes esteli sétánkat tettük.

De a benyomások mindjobban elhalványodtak; a két asszony láthatatlanná vált, csak éreztem, mintha két könnyű, gyöngéd árny lebegne mellettem. . . Aztán semmi több, minden eltűnt a valódi alvás sötét éjében.

* * *

Soká aludtam ez álom után, — egy vagy két óráig talán. Felébredésnél, gondolataim visszatérésével, az első visszaemlékezéssel, azt a sajátos belső megrendülést éreztem, mely hirtelen felrezzenti az embert, s az álomittas szemeket kitágulni kényszeríti.

Emlékemben legelőször azt a pillanatot fedeztem fel, mely legmélyebb benyomást tett reám, mikor legelőször

megláttam nagy kalapját a székre dobva, mikor legelőször gondoltam reá, s ő hátam megett megjelent. Azután lassankint visszaemlékeztem a többire is; a jól ismert szobának részleteire, az idős asszonyra, s a magános utcán tett sétánkra. . . Hol láttam és szerettem én ezeket valaha? Gyorsan, aggodalmasan, nyugtalan szomorúsággal kerestem multamban, hiszen bizonyosan meg kell találnom emlékeimben! De nem, — sehol semmi, — saját életemben nincs hasonló esemény.

Az emberi agy tele van számtalan emlékekkel, rendetlenül felhalmozva, mint összekuszált selyemszalak. Ezer és ezer van a sötétségben elrejtve, honnan soha sem fognak kibontakozni; a titokzatos kéz, mely vezeti s néha visszatéríti őket, gyakran a legérthetlenebbet hozza elő a világosságra, a megnyugvás azon időszaka alatt, mely megelőzi vagy követi az alvást. Az, a melyiket most elbeszéltem, soha többé nem fog talán visszatérni, sőt ha valaha újra látnám álmomat, nem tudnék meg többet sem az asszonyról, sem erről a helyről, mert nincs több reájuk vonatkozó emlék agyamban; ez volt egy megszakitott fonal utolsó maradványa, mely ott végződik hol álmom. A kezdet és a folytatás más agyban élt, mely talán már régen visszatért a porba.

Elődeim között voltak tengerészek, kiknek életét és kalandjait alig ismerem; bizonyosan, valahol, a gyarmatok valamelyik ismeretlen temetőjében ott fekszenek a fehér szalmakalapos, fekete fürtű asszony csontjai; szemeknek varázsa, melylyel valamelyik ismeretlen elődömet elbűvölte, oly hatalmas volt, hogy egy utolsó titokzatos visszfényt még reám vetett. Egész nap róla gondolkoztam, s oly sajátságos szomorúság vett erőt rajtam.

Fordította: *Rita.*

Lábnymok a hóban.

Pénzes István uram napjában mitse költ. Pedig volna miből, bár nem is örökölt, De egész éltébe annyit szedett össze, Hogy eligazodni alig tud már közte.

Tele van is minden; nagy a kincses láda, — Emberi szem soha kinyitva nem látja; Néha elgondolja: ugyan, ez a hajlék Kire fog szállani, ha egyszer meghalnék?

Könyezni nem tudott, vigadni nem szokott, Nem becsült semmit csak a pénzt és birtokot; Nem szánt soha senkit, de nem is szeretett, S gunyosan nézett el a szenvedők felett.

Hanem egyszer, éppen mikor egy özvegyet Megfosztva mindentől, házból kivetett S zokogva sirt, oh és vele egy kis lányka, Érzé, hogy a kicsit egy kicsit megszánta.

Nem is tudta eddig, hogy a szív érez is, S nem birt szólalni, bár akarta kétszer is; Nézte, hogy a kis lány kiér az utcára S hideg hóban tündök mezteleen lábszára.

Visszahívja! — — „Eh! — s a vállán egyet rántott,

Máskor könyörülő lennék tán irántok: Azt mondanák: im a házat elperelte, S most visszaadja, mert vádolja a lelke’,

Azután mint akit névtelen vágy kerget, Bejárta az avarat, a lombtalan berket, S úgy alkonyattájban kifáradtan ére, Hol, kincsei várták, háza küszöbére.

Megágyalt, lefeküdt a kincses ládára. — Másként kinyithatnák, ámbár le volt zárva; S lehunnya a szemét fél alva, fél ébren Valakit vél látni a sötétlő éjben.

Fel-ül, gondolkodik; látja, tisztán látja, Beteges anyjával a könyező lányka; Csillogó könnyek a lenvirág-kék szemben, — Világot gyújt, s a két alak tova lebben.

Reszkette teszi meg a pár-lépés utat A nagy óráig, mely tizenkettőt mutat; Nézi, jobban nézi, — „ugy van, tisztán látok, Fehér czimlapjáról eltűntek a számok.“

Csak a tizenkettő látszik haloványan S alatta beírva egy papír-foszlány van, A betűk beszélnek, minden sor megszólal: „Istmered az írást? — Állj szembe a holttal!

E ház telekettől az enyém volt régen S elesküdtél tőlem rokonság fejében, Engem a bubánat halálba üldözött, — Légy boldog, soká élj itt e falak között!“

Nagyon jól emlékszik írásra, íróra, „Ah beh régen történt!“ s ütni kezd az óra, Hangja a reszkető, fájó szív verése S mintha minden ütés egy-egy sebet vézne!

Érzi, hangosan üt tized, tizenkettőt, Verése mind fájóbb, hangja megdöbbenőbb; Azután üt tovább, százat és ezeret, S a vádoló szívnek szóharca megered.

Miben a homály közt a fény olyan kevés S helyesnek tűnik fel az eszmetévedés, A lángba borult vér s a tétveg lélek Egyszerre tombolnak, egyszerre beszélnek.

Majd egy kis időre világosság gyuladt, — — Halavány alkok lengik át a multat, Kik szavait, tettét egykor megsiratták S ezeket kérérlve éri a viradtát.

Konosan a házból, udvarát bejárja S akaratlan téved a havas utcára; Az oly idegennek, oly kihaltnak teszük, Zizegő palástban, hólepelben fekszik.

Fájóan felsohajt: „igen, igen, hó van!“ Aztán vissza fordul: „lábnymok a hóban!“ A saját léptei . . . „Meztelen kis lábak, Ugyan ki lehet, ki ilyenkor itt járhat?“

Lehajlik; és a hó a kis lábujjakat Oly tisztán mutatja s nyomukban vérfakadt; Megyen a lábnymon egy nap úgy mint másnap S könnyei az arcán mély redőket ásnak. —

— — Tavaszi nap elviszi a havat, De a merre jár-kél, leplével ott marad; S utjában mindenütt lábnymok a hóban, Eltűnve előle, — hol a koporsó van!

Kótai Lajos.

K. I. emlékkönyvébe.

Leder pillangó a bérelt vágy, Hamar lát és hamar feled. Sokszor tovább emlékezik rád, Ki hön sovárgva egyszer meglát, S aztán — nem is szólhat veled . . .

Várda János.

A pápaszem.

Irta: Kemenczky Kálmán.

Az emberi test egész szervezetének egyik legfontosabb és minden esetre legnehezebben nélkülözhető része: a szem, vagyis az a szerv, melyben, mint valami tükrében, a látható világ élő és élettelen lényei és tárgyai természetes mivoltukban visszatükröződnek, lerajzolódnak.

A látás szervének részint öröklött, részint valamely betegség folytán keletkezett, részint pedig és leginkább az életkorral beálló gyengesége oly eszköz feltalálására és használására ösztönözte az embereket, mely a szemnek mesterseges uton erőt kölcsönözzön és megfogyatkozott látóképességét helyre pótolja.

Ez a becses eszköz: a szemüveg vagy pápaszem, melynek használata manapság már annyira el van terjedve világszerte, maga a tárgy oly közönséges és olcsó árucikké vált, hogy az emberek szinte felednek immár annak érdemleges becsét tulajdonítani, kivéve talán azokat, a kik nélküle szemök csekély látóképességével éppenséggel nem boldogulnának.

Nem érdektelen nyomozni: meddig vihetjük a multba vissza a tulajdonképeni szemüveg első használatának idejét, és kik voltak, a kik annak megbecsülhetetlen jótéteményét legelsőek élvezték.

A szemüveg kora, mint annyi sok más igen hasznos és geniális találmányé, alig határozható meg egész pontossággal. Ha a régi assyr-ék-iratok számos maradványait sorjában vizsgálat alá vesszük, arra a gondolatra kell jönnünk, hogy a homályos ókor ama népei a mi pápaszemeinkhez és nagyítóüvegeinkhez hasonló eszközökkel már bírtak volt. Mert ezeket az ékiratokat nemcsak a magas, kemény sziklákon találják látható és olvasható jelekben bevésve, hanem a legfinomabban kiégetett, puhább agyagtáblákon is mikroskopi csinnal és pontossággal, úgy hogy azok általunk csakis erős nagyítóüveg segítségével fejthetők meg. Mennyivel nagyobb szüksége volt valamely látástámogató segédeszközre ama művész szemének, a ki ezeket az ékecskéket a puha agyagba belerajzolta!

Es mégis egyéb biztosabb tudósítások alapján kell ítéletet mondanunk ezen assyrbeliek domboru üvegköszörülésének ismeretére nézve. Hogy mivel fegyverezték föl és erősítették meg szemüket az assyrbeliek: ez olyan rejtvény, mely máig síncs megfejtve. Azt a véleményt azonban, hogy önkik kevésbé volt fölfegyverzésre szükségök, a történelem fonalán helyre kell igazítanunk, még akkor is, ha megengedjük, hogy a hajdankor nemzedékeinek a szemei sokkal jobbak voltak volna is a mieinknél.

Rómea és Julia.

Már a mózesi hagyomány-levelekből tudjuk, hogy Izsák atyja oly gyengélátású és süket volt, hogy a saját édes fiait sem tudta megkülönböztetni, mikor ágya előtt térdeltek. S ha ugyancsak a hagyományok különösen kiemelik, hogy Mózes magas életkora daczára is még szemevilágát javában használta: akkor ezek a körülmények egyenesen föltételezik azt, hogy a gyengélátás és rövidlátás, mint az öregségnek egyik általános és természetes fogyatkozása, már abban az erőteljesebbnek vélt korban is megvolt, s hogy akkor sem volt szabály kivétel nélkül.

A legegyszerűbb segédeszközök a látás fogyatkozásaiban szenvedő szemeknek kétségkívül az volt, hogy egészséges látású lények szemeit fordították a saját hasznukra, mely lények hol az emberek, hol pedig az állatok sorából kerültek ki. A félig világtalan görög énekes Tyrtäus, szamarának két ép szemére bizta magát. A csepegőszemű

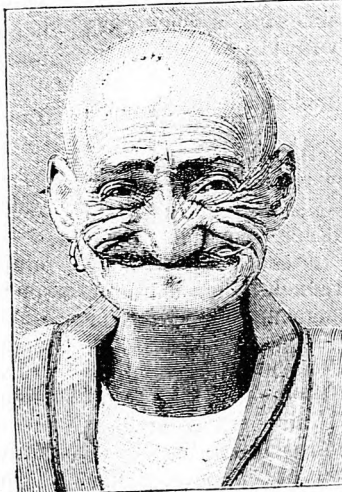
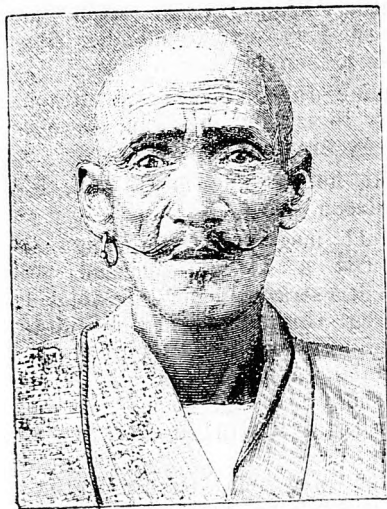
vergődött férfiú, a ki a bajor Agilofinger hercegi nemzetségből származott, és a ki korábban regensburgi püspökké lett, de Bonifácus által elmozdítottán állásáról, Salzburgban a Szt.-Márton kolostorban könyvek másolatásával tengette nyomoruságos életét: egyik általa készített pergamen-kézirat végén ezt a megjegyzést teszi: „En Wikterp, vétkeim daczára is öreg püspök, 90 éves vagy még több, irtam ezt a sok testi szenvedés közepett és szemeim növekvő gyengesége mellett.“ Ennek az egykor Regensburgban a Szt.-Emmeron kolostorában őrzött kéziratnak a vonásai, a vallomásnak megfelelőleg, alig olvashatók.

A szemüveg legelső nyomát a tizedik században Fridegod által leirt yorki Wilfrid korában vélik feltalálhatni, a hol az mondatik, hogy „ennek az iratnak az utólja a beryllum használata következtében lett tiszta.“ E szavak értelme ha nem is egészen világos,

nek éppenséggel nem irigyendő dicsőségét. Ők azok, a kik leghamarabb kötöttek vele szükségképpen ösmeretiséget és idő mlttával a pápaszem viselése iránt való nagy hajlandóság szükség nélkül is mindjobban fokozódott; sőt az újabb időben egyik jellemző vonásukká vált, egy másik szintén elengedhetetlen kellekekkel egyetemben, hogy ma már nem is tudnak németet, kiváltképen pedig német tudóst, pápaszem és tubakos pikszis nélkül képzelni.

Hanem hát mint minden ujkeletű találmánynak, ugy a szemüvegnek a használata is csak lassacskán terjedhetett el a rövidlátású és gyengeszemű halandók között, s kezdetben nagybecsű különlegességet láttak benne mindazok, a kik azt maguknak megszerezhették.

Hogy a szemüveg mily ritka tünelmény és egy-egy város pénzügyi számadásában is mennyire fontos szerepet játszó dolog volt: mutatja többi közt

Morimoto a híres japáni arczfintorító; természetes, nevető, síró és vén banya-arczzal.

latin költő Horác, egy irnokot meg egy felolvasót tartott magánál irodalmi munkálkodása közepett. Midőn később az irodalmi termékek tömérdek számra fölszaporodtak, Origenes templomatyja hét gyorsíró foglalkozott házában, a kiknek a tolluk alá diktálta sebes patakként esörgedező eszméit; azon kívül tartott még több szépírónót, a kik a kész szellemi termékeket a megejtett javítás után tisztára leirták, s ily módon ő szemeknek növekedő gyengesége mellett is még egyformán termékeny maradhatott.

Annál meghatóbb azután a közép-korban azoknak a panasznak, a kiknek nem volt módjukban az ilyen költséges segítőerők megszerzése és alkalmazása, s a kik ellenállhatatlan kedvtelésből forgatták a tollat, vagy — a mi még sajnósb — szükségből éltek az írás mesterségének.

Igy 754-ben bizonyos Wikterp nevű, az egyházi téren magas állásra

belőle mindazonáltal annyi mégis kivétel, hogy ebben a korban már használtak volt olyan eszközt, a mely a szem látásának erősítését célozta.

A tizennegyedik században élt olasz költő Petrarca az első, a ki már világosabban szól erre vonatkozólag. Ugyanis egyszerű kifejezést ad ebbeli kénytelen gondoskodásának, hogy „valamely szemerősítő eszközhöz kell folyamodnia, hogy megromlott szemevilágának lejtős utjáról visszatérhessen“. — 1387-ben végre egy német egyházi-beszéd kéziratában ezekre a szemüveg használatát elég világosan bizonyító szavakra akadunk: — „daz ich phaff Albrecht, genannt der Kolbe, han diz buoch geschriben mit grossen unstaten und durch ain spiegel, do ich 66 jar alt waz“. De majdnem egy egész századig tartott, míg a szemüveg általánosabb elterjedést vívott ki magának.

Egyenesen a jó németeknek kell átengednünk a pápaszem korai viselésé-

Nürnberg példája. 1482-ben ugyanis, midőn az egykori római szent birodalom német nemzetének szomorú állapotai a legélesebb szem előtt sem látszottak többé világosaknak; midőn a német birodalom reformját az első birodalmi adó behozatala által a „köz-fillér“ nevezet alatt igyekeztek előkészíteni, de a melynél oly igazságtalanul jártak el, hogy csaknem az egész terhet egyedül a városok viselték és nevezetesen Nürnberg városa kapta a birodalmi teher oroszlán részét: a tanács számlajegyzékeiben 5 darab „szemtükör“ beszerzését találjuk egyszerre számadásba véve. Ezen a község tulajdonát képező első öt szemüveg használatára a tanácsteremben, a hol azok sok értékes tárgyak között őriztettek, sokszor nyílt alkalom, s a hol az ülések folyama alatt gyakorta megtisztogatták azokat, habár utat és módot nem is tudtak mutatni az adó leszállítására nézve.

És ha az akkori virágzó birodalmi városoknak a szemüveg eme kettős értelmére már szükségük volt: hát ne esodálkozzunk rajta, hogy ugyanaz a szükséglet a kolostorokban is azonnal előtérbe tolt. A tegernsee-i gazdag benedekrendű kolostor járt legelő. Az 1492-iki év számvetésében 14 dénár is szerepelt ott két szemüvegért, mint kiadás. De csakhamar egy következő-ményben fontos lépéssel tovább mentek. Mert az idáig említett szemüvegek mind agg-gyöngye szemek, tehát gyöngelátás számára valának szerkesztve. A tegernsee-i barátok között azonban rövidlátó fiatal férfiak is voltak. És alig hogy feltalálták a domboru köszörülés mesterségét, a kolostorban 1493-ban máris „74 denare pro octo poribus oculariorum juvenum“, vagyis: „74 dinár nyolcz pár szemüvegért fiatal emberek számára“ ment a számadásba.

A pápaszem a barátok közt nagy tetszésre talált. Nemsokára az egész kolostor szemüveget akart viselni, vagy kellett vagy nem. A kinek jó volt a szeme, az is ráfogta, hogy nem lát, csak hogy az orrára pápaszemet bigyeshessen. Pápaszemlázban szenvedt a kolostor örege, ifja: amazok szűkségből, emezek tetszelgési vágyból. 1500-ban a kolostor sóhajtozó gazdájának már nem is dénárokat, hanem sillingeket kellett fizetni szemüvegekért. A Diessener-testvérek sem akartak — természetesen — hátramaradni társaiktól, s hogy valami különlegesnek jussanak birtokába és ezáltal is jelezzék egyszersmind finom izlésüket és uri származásukat: a szemüvegeket értékes és diszes tokokba helyezték, miként az ottani kolostori számadás 1499-ről mutatja, melyben 65½ dénárnyi kiadás „pro speculis et fuderis“ vagyis: „szemüvegekért és azok tokjaiért“ címmel szerepel.

Ettől az időtől fogva a pápaszem viselése gyors elterjedésnek indult a szélrőzsa minden irányában, főleg a kolostorokban. Annak bírása képezte a csöndes falak közt a semmit-tevés vánkosan nyugvó, vagy a kolostor kertjének tekervényes utjain sétálva ábrándozó szerzetesnek becses kincsét és büszkeségét, s a ki magát urnak vagy tudónak képzelte, annak orráról a szemüveg sohasem maradhatott el.

Sárga levél . . .

Sárga levél, a zöld lombos fán,
Mondd: mi hervasztott el ily korán?
Fény s harmat tán nem jutott neked?
Azért vagy-e oly sáppadt, beteg?

— Kérdem a fa hervadt levelét.
Ó — remegve — suttogott ekkép:
És te ifjú mért vagy halovány
S csüggeteg — a lányka oldalán . . .?

Biró Pál.

Ne menj Barassóba!

Rajz a székely népeletről.

Hijába mondta apja, hijába az anyja: ne menj Barassóba! rossz lesz ott a véged. . . A jó szó nem fogott rajta, elment. Még a nap föl se ragyogott az égen, Máté Áron bekocogtatott a Gergő Ferencz ablakán: készen vagy-e Julis? kapu előtt a szekér.

Gergő Julis felvette czók-mókját a tulipános ládáról, karjába öltötte. Aztán vigan, megindulás nélkül nyujtotta kezét vén apjának: Isten áldja meg apó.

— Gondold meg jól fiam. . .

— Isten áldja meg kiedet is anyó!

— Maradj itthon fiam . . . ne menj Barassóba. Lám itthon is találnál szolgálatot. . . Ott van Huszár uram, ott van a Benkő uram tisztos háza . . . Nem felejténél el aratást, kapálást, szövést. . . Óh te Julis! . . . S hát nekünk ki lesz támaszunk vénségünkre? . . .

— Küldök én majd pénzt eleget! — felelt a leány daczosan, s még egy utolsó pillantást vetett a rézrámás tükörbe.

— Hé Julis, hé! a leányok nem várhatnak!

— Megyek már Áron bá!

Gergő Julis egy szempillantásra ott termett az ernyős szekéren, a többi lányok közt. Egyiknek sem volt valami virágos jó kedve. Látszott rajtok, hogy jobb szívvvel szeretnének itthon maradni, azon a határon dolgozni, hol annyszor versenyt daloltak a zengő madarakkal. Eljárni a fonókba, a hová legények is járnak. Azok a legények, kik közül minden leálynak akad egy, ki az elejtett orsót — csókért visszaadja. Csak Gergő Julisnak nem fájt a szíve, mikor Máté Áron közéje vágott a Deresnek meg a Fecskének. Azt sem vette észre, hogy az az öreg asszony egyre a szeméit törli gyapot kötényével, az a tetyetütyi öreg ember meg leveszi kalapját s úgy köszöntget utánok.

Máté Áronnak se tetszik a Julis magaviselete. Lám a többi vászoncelédet alig vala annyi lelke s istene, hogy kifejtgesse az ölelő karokból . . . ez a leány meg ihog-vihog, nem találja helyét. Nem is lesz ennek jó vége . . . szép a leány, sokat tart magára, lesz is kezefogója . . . Gyi Deres, Fecske nye!

*

— Menjen el kied, nézze meg azt a lányt. Zabarátáskor esztendeje lesz, hogy elment, azóta hirt sem adott magáról. Egyetlenben egyszer sem „tiszelt“, pedig lett volna kitől . . .

— Háládatlan teremtés . . . — dünyyögi az öreg Gergő Ferencz.

— Azért csak a mi gyermekünk. Ha szégyen éri, minket ér, ha betegség, nekünk is fáj. Menjen be kied, most van jó alkalom. Elmennék csak „tehet-

ség volna bennem. Minden leányt meglátogat anyja vagy apja, visz neki ünnepi kalácsot husvétra, s róla sem feledkezhetünk meg.

— Pedig nem érdemli meg . . . dünyyögé az öreg, hanem . . . jól van, jól van . . . elmegyek . . . el . . .

Jó öreg délután volt, midőn husvét másodnapján Máté Áron bedöcögött Barassóba, egy ernyőalja asszony s férfinépséggel. A felhőtlen égről vidám nap mosolygott le s az ünneplők tarkabarka serege belepte a város utcáit s a sétahelyeket. Gergő Ferencz uram, a mint a szekér megállapodott a várkapu előtti téren, elindult a rengeteg nagy városban. Hóna alatt vitte a husvét kalácsot, egy pár piros tojást, — inkább volt biz a fakó, de hát „hazai!“ — s dobogó szívvvel haladt egyik utcából a másba.

Még a nap bekukucsált a várkapu alatt, mikor a vén Gergő felcsoszogott a második emeletre. Itt van a Julis szolgálatba. Bekopogtat az ajtón emberségesen. Egy vézna, külömben tisztos szász asszonyság fogadja.

— Julie? Julie nincsen van itthon, Julie egy rossz lány meg van. Elereszttem egy óra, oda van 4 óra . . .

— Hát hol lehetne megtalálni, instálom alásan.

— Hol! megmondok én magának minjár. Ott a spaczir placzon, ott spaczirozik a strázsamester szeretőjével.

Az öreg Gergő Ferencz bódultan fordult ki az üvegajtón. Mikor az utcára letalált, akkor is csak az zugott fejében, hogy: ott a spaczirplaczon, ott spaczirozik a strázsamester szeretőjével . . .

Jaj ha még ma megtalálhatná! együtt! Hogy fogná meg karon, elhúrczolná hajánál fogvást a Máté Áron szekereig, rákötözné, ha s épen nem engedné, haza vinné . . .

De ni, ni! Mit látnak öreg szemei! Amott jön egy strázsamester nagy hetykén, karján egy cizra tunikás leány. Szőke haja egy csomóba tekerve, fején széles florenti kalap csinált virágokkal körülrakva, s a széles veres pántlika úgy meglebeg a szélben utána . . . Lában „hasított“ czipellő, messziről piroslik piros istrimfje . . . Jaj! mi lett belőle! . . .

Még csak egy lépés van köztük. A szép leány megrettenve fordítja félre fejét.

— Hé leány, hé!

A leány nem hallja.

— Hé Julis, hé!

Julis nem hallja. Már két lépésre el is haladtak az öreg mellett.

— Nem akart észrevenni . . . dünyyögi elfojtott, keserü hangon. Aztán mint a sebes gondolat, utána irámlik, megragadja karján a kényesen lépkedő leányt.

— Jesszus Mária!

— Megboldogult öreg? — kiáltá rá meglepetve a strázsamester.

Az öreg nem hall nem lát.

— Hát nem ismersz apádra!?

— Jesszus Maria, ez az ember bold! Az én apám! Ilyen bocskoros, harisnyás ember! Piha!

— Ne tagadd Julis, ez a te apád! — kiált közbe hirtelen egy váratlan hang.

Máté Áron volt. Gergő Julis szédülten kap fejéhez, reszket mint a nyárfa levél. Piros pozsgás arca fehér lesz, mint a gyócsé. Csak kifordul a strázsamester karjából, reszkető lábait futásra szedi, s eltűnik egy mellék-utczában.

— Verjen meg az Isten! ordítja utána öreg Gergő Ferencz s csak elterül a flaszteren mint a kit fejbe vágta bunkós bottal, balta fokával.

— Tudtam, hogy az lesz a vége, — dörmögé Máté Áron, s fölsegíté a fél ájult öreget.

— Hanem azért helyre lány a Julis! jegyzé meg magában a strázsamester s a virginia füstje mellett hetykén tovább sétált.

*

Pünkösöd másodnapján minden leánynak vittek puha kalácsot Barassóba, csak Gergő Julisnak nem. Azok a gondos anyai kezek már nem vetnek több kalácstészta a sütőbe . . . Talán már enyészetnek is indultak. Öreg Gergő Ferencz egyedül üli meg Pünkösöd szent ünnepét — árpakenyér mellett. Máté Áron se koczog be az ablakon: hogy mit izen Julisnak? Azt nem köszönné meg, a mit ő izenne. Anyját megölte rossz híre . . . neki megszerzett sirig tartó keserves bánatot . . . Nyomorba hagyta, az se lesz, ki szemét befogja.

Hanem mikor visszajött Barassóból, mégis bekocogott ablakán a jó Máté Áron. Öreg Gergő Ferencz ott ült a gócz alatt . . . bocskorát kötözgette.

— Itthon van-e Ferencz bá?

— Mi a' lé?

— Julis meghót az ispotájba, — rossz nyavályába . . . De azért ne busuljon kied! Jobb vót ugy . . . Öreg Gergő Ferencz szavát se halotta, azt sem mondá a hirmondónak: jól van jól! nem, — egy fia szó ki nem jött ajkán.

— Tán biz a guta ütötte meg? — gondoló Máté Áron. Jobban benézett az ablakon. Öreg Gergő Ferencz csak tovább kötözgette bocskorát s közbe-közbe mintha el-elhuzta volna szemén a zekeujját . . .

— Isten ucsegén, megsiratta azt a rossz teremést; — bizonyítgatá Máté Áron a falubelieknek.

Huszár E.

Finale.

Ha még csak kerül boldog óra,
Ha állhatok veled pár szóra
Vigalmak parkettjén,
A te szemednek csoda-fénye,
Szemöldöködnek bűvössége
Derű éltem egén.

Mentől tovább bámullak téged,
A kin engem csak jobban éget
S szívem reménytelen,
Mért lettem megváltásom benned,
Ha a sors irgalmatlan enged
Elveszni szüntelen.

S ha jön a féltett násznak napja,
Melynek fényét az óra adja,
Keblen virág fakad:
Egy másik utca kocsi-sorja
Egy ifju gyászmenetét hordja —
Virág itt is akad.

Zelei Imre.

Egy ideges ember.

— Önvallomás. —

Irta: G a b á n y i Árpád.

Azt mondják, hogy ideges ember vagyok. No hát ez nem igaz. A legnagyobb türelemmel viseltetem minden iránt, a mi sérthetne. Epém annyi sincs mint egy kis galambnak. Házsártoskodni nem szoktam soha senkivel. Egy hangos szó nem röpöppen el ajkaimról, nem bántok senkit, nem pörölok — kivéve ha rá kényszerítenek.

Azt pedig megteszik! Oh meg! . . . Drágalátos embertársaim éppen ugy, mint a nyomorult érzéketlen tárgyak, melyek körülvesznek. Oh ezek az érzéketlen tárgyak!! . . . Hogy tudják ezek az embert vérig bosszantani, s az ember majd szétesattan a dühtől, mert nem állhat rajtuk bosszút. No kérem, ne menjünk tovább! — Itt van ez a toll kezemben, melyel e sorokat írom, — harmadszorra szakítja föl a papirost, és már két malacot csináltam!! Tessék! . . . Aztán ne legyen az ember ideges!

De hát vegyük higgadtan a dolgot, és menjünk sorjába. Leírok életemből körülbelül 24 órát. Lássák; hallják: aztán ítéljék meg; hogy ideges vagyok-e vagy sem?

Reggel 6 óra felé iszonyu harsonázás és dörömbölés ver fel legédesebb álmomból. Felriadok! Mi ez? Mi történt? Lassan eszmélek; végre megtudom, hogy a katonák gyakorlatra mennek, s éppen ablakaim alatt trombitálnak és dobolnak. No már kérem szeretettel, hát mi közöm van nekem ahhoz, hogy a katonák gyakorlatra mennek? . . . Mi szükség ezt nekem tudni? . . . Van a föld kerekén egyetlen egy lénynek abból haszna, hogy engem fölverték, hogy nem aludtam ki

magamat, hogy egész nap ásítózni fogok és dörgölöm az orromat, mintha kiakarnám radirozni az arczom közepéből? . . . Tessék rá megfelelni. Nincs igazam? . . . De hát én ideges ember vagyok! . . .

Menjünk tovább.

A cseléd behozta a hirlapot. Elakarom olvasni. Kinyújtom kezemet a gyufa után, hogy gyertyát gyujtsak. Amint oda dörzsölöm az első szálat — eltörik, a másíknak lepattan a feje, a harmadik lobbót vet, de tüstént kialszik és így tovább, különféle variációban, a negyedik, ötödik, hatodik — ne adj Isten, hogy megbírnám gyujtani a gyertyát! . . . Mi a hivatása egy ilyen nyomorult gyufának? Nem az, hogy meggyuljon és számomra világosságot gerjessen? . . . Es ha én teljesítem kötelességemet, hát nem tudja egy olyan hitvány semmisség és megcselékedni azt — a miért teremtve van? . . . Nincs igazam? . . . De hát én ideges ember vagyok! . . .

Végre látok. Szeretnék olvasni. Az ám, de az ujság nincs fölívágva. Megnyalom a tenyeremet és fölakarván vágni; természetesen kettérepesztém az egész lapot! . . . No már most tessék olvasni! . . .

Fölkelek. Mosakodom. A szappan kicsuszik a kezemből és én képtelen vagyok szappanos arczczal, nedves kezekkel lehajolva keresgélni minden butordarab alatt a fürdőszobában. E közben jól meghülök, náthát kapok és tüszkölök, mint egy eszeveszett. . . . De hát én ideges ember vagyok! . . .

Öltözködjünk! Igen ám, ha a gallér meg a nyakravaló nem keseríténé el az ember életét! Az egyik tolyvást kigombolódzik, a másikkal jól megszurom az ujjamat.

A teremtés koronája az ember, kénytelen hódolni az ilyen rongyok szeszélyének! . . .

Menjünk tovább. A reggeli kávé hideg és keserű. A cukor éppen ma fogyott el. — Ördög vigye! Csak hamar el hazulról. Künn vagyok az utcán. Ne neked! Sajátságos az, hogy valahányszor kiteszem lábomat a kapun, éppen akkor öntözik az utcákat. Mint ha csak kiválasztanák a kedvező pillanatot. S mi történik? Végig föcsken-dezik a cipőmet, mely csupa sár lesz. Én pedig eltűrök e világon mindent, de mindent, csak a sáros cipőt nem. Bevallom, hogy ez az egyetlen gyöngegem. De tehetek én róla? . . . Ideges vagyok? . . . Ugy-e hogy nem?

Van a világon egy magas, szikár, fekete körszakállas uri ember, nem tudom hogy hívják, sem azt, hogy engem honnan ismer, annyit tudok fölöle, csak hogy végrehajtó. Mindig köszön nekem az utcán, de mikor kimondja, hogy: „Alááá szolgálááája!” . . . van a hangjában valami rémségesen fenyegető, hogy a hideg fut végig a hátamon.

Mintha csak azt mondaná: „Megyek ám hozzád exequalni!“ És nincs nap, hogy legalább is háromszor ne találkozzam ezzel az emberrel! No már most ha meggondoljuk, hogy van egy sereg jó emberem, kedves ismerősöm, a kivel szívesen találkoznom s nem látom őket hetekig, hónapokig — ebbe az „Alááá szolgáláájá“-ba pedig léptenyomon belebotlom: hát nem kiállhatatlan ez?

A mesterségemről nem beszélek. Erről hallgassunk. Hogy végzem hivatalos teendőimet; mennyit gyötörödöm, kinlódom — azt úgy sem lehet elmondani. Mindenkinek meg van a maga keresztye, de az enyém a legnehezebb. Majd ha még egyszer a világra jövök, az egyetlen pálya, melyre ki fogom magamat képezni — a római pápaság lesz. Addig nyelek, türok és hallgatok s végzett munka után megyek haza. Beakarok menni a lakásomba, az ám, de a villanyos csengő nem szól. Minden héten hétszer mondja föl a szolgálatot. Küldök a házmesterért, az küld a villanyos emberért, az elküldi a segédjét, van kalapálás dörömbölés, csengetés és egy csomó költség. Hosszas láрма és ajtórugdosás után végre bebocsát a cseléd. Sarokba állítom botomat — az eldől s én belebotlom. Levetem a kabátomat, s az egyik ujját belemártom a leveses táliba, melyet a szakácsné éppen akkor visz el a hátam megett s mikor méltatlankodásomnak szavakban adok némi kifejezést, még a cseléd mondja, hogy: „A nagyságos ur olyan nehéz természetű!“ . . . No hát . . . hát kérem van olyan baránszelidségű ember a világon, a kit ilyen ráfogás üvöltő sakállá ne változtasson? . . . De hát én ideges ember vagyok!

Következnek az apró szunyogcsipések, kezdve a nem szelelő szivaron, mely általam földhöz vágatik, — egész a féllábu verklisig, ki átkozott daráló masinájával óraszámra huzza az udvaron, hogy: „Minek a szöke énnékem, mikor én a barnát szeretem.“ De ezer mennydörgös mennykő! hát bánom is én akár a szökét szereted, akár a barnát? Kérdeztelek én? Kell ezt nekem tudni? . . .

A rossz ebéd után jönnek az unalmas látogatók. Mindenik azzal kezdi: „Hogy vagy? De rég nem láttalak!“ No hát én most szegről-végre mondtam el neki, hogyan vagyok! Hiszen kérem ettől meg lehet örülni! Aztán milyen érdekes társalgás következik. „De nagy sár van odakünn.“ „Bizony már elég volna az esőből!“ „Haj, haj! Repül az idő!“ stb. kiállhatatlan ostobaságok. Aztán némelyik vendég olyan kaján és impertinens, hogy látja mennyire terhünkre van, de csak azért sem megy el, sőt titokban kaczag és örül a mi kinlódásunkon. És az ilyeneknek, mikor végre elviszi az ördög,

még barátságos arcczal kénytelenek vagyunk azt mondani, hogy: „Legyen szerencsénk mentől előbb megint!“ . . . Hát nem borzasztó ez?

Jön az est és hoz magával vegyes mulatságot, mely a következő számokból állítja össze programját: „Gyufa-fejpatogás a kézfeje. Kiöntött petrolium, mely büdös és nem világít jól. Zongora és hegedü verseny a szomszédságban. A részeg házmester verekedése a szakácsnéval, stb. stb. Csupán a sorrend változik, maga az est kedélyes lefolyása többnyire ugyanaz.

No de végre lefekszem aludni. Fáradt testemet vízszintes helyzetbe teszem s szemeimre jótékony álmot nehezdek. Jótékony? . . . Most jön még csak az igazi! . . . A világ legnagyobb számara az a tudós volt, ki azt mondta hogy az ember arról álmodik, a mivel éber állapotában foglalkozott. No hát majd hozok én fel néhány példát, aztán tessék itélni.

Tegnap éjjel azt álmodtam, hogy én ruha kefe vagyok! . . . Egész éjszaka kopott kabátokhoz és ócska nadrágokhoz dörzsölődtem! Ne adj isten hogy szabadulni birtam volna e lidércnyomás alól. A multkori álmomban pedig belebujtam a zsebórámba s herculesi küzdelmet vittem véghez, hogy az a sok apró kerék össze ne morzsoljon! Vagy méltóztassanak elgondolni, hogy egyszer azt álmodtam, hogy az Akadémia előtt álló Széchényi szoborral lumpolni megyek. Mikor már végig dorbézoltunk minden lebujt, csapszéket, kávémérést, sőt a veres lámpásnál is megfordultunk, — akkor szépen visszakísértette magát az öreg ur az Akadémia elé, fölállt a talpazatra, kivágta az iratkereszes jobbját, s félvállról oda szólt nekem: „No már most eredj öcsém, mert nekem dolgom van!“ . . . De most jön a legezifirabb: Azt álmodtam a mult héten, hogy krumpi-leves vagyok! . . . Fazékban tett föl a szakácsné a tüzhelyre s én elkezdtem főni, fotyogtatni, végre kifutottam!!! . . . természetesen a milyen hosszú vagyok — a pädimentumra az ágy elé! Már most kérdem, van-e olyan lángész, a ki ilyen örült ostobaságokat ki tudna gondolni? És van-e olyan birka türelem, melyet csak emléke is ezen badarságoknak — ne változtatna rabiatizmussá?

Nem volna csoda, ha a legidegesebb emberré válnék, a kit csak ez a föld hord, de nemcsak, hogy nem vagyok ideges, de még haragudni sem tudok senkire, — ezért van aztán, hogy mindenki hatalmaskodik felettem, elnyom, kigunyol és kikaczag.

Önök is???

Köszönöm alásan!

Mikor a nap.

Mikor a nap hunyni készül
Visszanéz a messzi bérczről,
S a holnapnak reményével
Hinti sugarait szélyel.

Mikor én pihenni térek,
Attekintek rajtad, élet! . . .
Emlékei szállnak a nap
Szárnyain egy gondolatnak.

Van valami vigasztaló
A búcsuzó sugarakban;
Van valami kétségbejítő
Abban az egy gondolatban! . . .

Szabó Jenő.

A legnagyobb gyémánt.

Kié a legnagyobb gyémánt?
Versenyeznek a koronák.
Fél ökölnyi kis darab kő,
S fél országukért sem adnák.

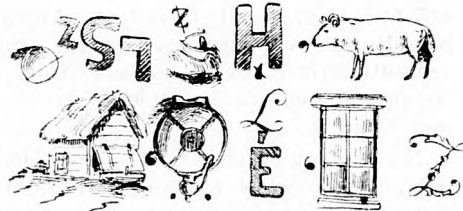
Én nem vagyok fejedelem
S gyémántom a legtöbbet ér,
Mert babámat dehogyan adnám
Száz gyémántér', a világér'!

Révész Hugó.

FEJTÖRŐ

Képtalány.

SZÁMREJTVÉNY.

H. F. TÖL.

- 54, 18, 20, 2, 16, 43. Sziget a jóniai tengeren.
1, 15, 12, 5. Igehatarozó.
30, 21, 57, 39, 35, 31. Néplaj.
53, 38, 22, 51. Fontos irás-jel.
42, 17, 55, 4, 9. Honunk egy megyéje.
23, 25, 26. Az agyadban székel.
49, 8, 6, 37, 45. Ismert magyar költő.
24, 56, 46, 47. Csendben legjobban észrevehető.
29, 34. Hü állat.
13, 14, 27, 52, 19. Indulatszó.
36, 50, 41, 10. Házi szárnyas állat.
7, 32, 3, 40, 44. Hires gyógyhely.
28, 48, 33. Az ilyen nem szomorkodik.
11. Egy betű az ábécze elejéről.
1-57. Egy szép költemény első két sora.

A mult számban közölt talányok megfejtése:

A képtalányé:

Silveszter.

A számrejtvényé:

Lehullt a lomb, elhallgatott a dal.
A csendes erdő egy nagy ravatal.